

Цей напрямок відіграє важливу роль у формуванні системи цінностей дитини, в її залученні до історичної, культурної, природної спадщини; сприяє вихованню толерантності, пізнавального, творчого та емоційному розвитку. Крім того, музейна педагогіка забезпечує наочність освітнього процесу, сприяє взаємодії закладу освіти з сім'єю і соціумом. Педагоги СЗЗСО мають змогу використовувати музейну педагогіку у навчально-виховному процесі, знайомити дітей з історичним минулим, традиціями, побутом нашого народу, видатними майстрами, тим самим закладають фундамент патріотичного виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атемасова О. А. Проблеми розвитку та корекції емоційної сфери молодших школярів. Х. : Ранок, 2010. 176 с.
2. Висоцька А. М. Організація позакласної виховної роботи в спеціальних навчальних закладах для дітей з розумовою відсталістю (5-10 класи) : методичні рекомендації. К. : 2012. 106 с.
3. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. К. :Знання, 2008. 566 с.
4. Кузь В. Г., Руденко Ю. Д. Українська козацька педагогіка і духовність. Умань, 1995. 58 с.

Вікторія ЛОЗА

аспірантка 1 року навчання
спеціальності Спеціальна освіта
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
Науковий керівник – **О.В. КОЛИШКІН**,
канд. пед. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У даній статті розглянуто особливості процесу формування культури здоров'я учнів початкових класів з інтелектуальними порушеннями. Зазначається, що цей процес вимагає спеціальних підходів та методів через недостатньо розвинену пізнавальну діяльність учнів. Вказується на необхідність застосування ігрових технологій, візуальних засобів та інтерактивних ігор для розвитку їхнього пізнавального потенціалу та формування навичок здорового способу життя. Загалом, процес формування культури здоров'я учнів початкових класів з інтелектуальними порушеннями вимагає застосування спеціалізованих методів та підходів для сприяння їхньому розвитку та формуванню здорового способу життя.

Ключові слова: формування, культура здоров'я, учні початкових класів, інтелектуальні порушення.

Loza V. Features of the process of forming a culture of health for primary class students with intellectual disabilities

This article examines the peculiarities of the process of forming a culture of health for elementary school students with intellectual disabilities. It is noted that this process requires special approaches and methods due to insufficiently developed cognitive activity of students. It is pointed out the need to use game technologies, visual aids and interactive games for the development of their cognitive potential and the formation of healthy lifestyle skills. In general, the process of forming a culture of health for primary school students with intellectual disabilities requires the use of specialized methods and approaches to promote their development and the formation of a healthy lifestyle.

Key words: formation, health culture, primary school students, intellectual disabilities.

Постановка проблеми. Формування культури здоров'я в учнів початкових класів вимагає особливої уваги та обліку, оскільки це критичний період у розвитку дітей, коли формуються та закладаються основи їхнього майбутнього здорового способу життя. У той же час багато учнів стикаються з різними проблемами та викликами, які можуть ускладнювати процес формування культури здоров'я.

В умовах сучасного загострення соціально-економічних перетворень українського суспільства виникають соціальні і психологічні проблеми, які змінюють внутрішні відчуття, впливають на самопочуття і поведінку підростаючого покоління. В останні часи науковці особливу увагу приділяють тому, щоб у систему виховання загальної культури людини включити в якості її невід'ємного компоненту виховання культури здоров'я [1].

Актуальність. Збереження дитячого здоров'я являє собою досить складну і багатогранну проблему. Вона включає в себе велику кількість не вивчених питань, що вимагають постійного рішення. Безперечно, рівень і тривалість життя людини, а також стан його здоров'я багато в чому визначаються моделлю поведінки, що формується в дитинстві. Одним з аспектів даного процесу є формування культури здоров'я як частини загальної культури людини – усвідомлення здоров'я як життєво важливої цінності, виховання відповідального відношення до свого здоров'я, здоров'я навколишніх людей і природного середовища. Важливе місце в системі освіти займає механізми формування культури здоров'я підростаючого покоління, виховання ціннісних орієнтацій на здоров'я.

Метою роботи є розкриття особливостей процесу формування культури здоров'я учнів початкових класів з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціального закладу освіти.

Виклад основного матеріалу. Особливості процесу формування культури здоров'я учнів початкових класів з інтелектуальними порушеннями полягають у врахуванні специфічних потреб та можливостей учнів, зокрема їхніх психофізичних можливостей, темпераменту, інтересів, рівня розвитку та інших факторів. Початок навчання та виховання є ключовим етапом у формуванні культури здоров'я учнів початкових класів з інтелектуальними порушеннями. На цьому етапі важливо встановити позитивний та підтримуючий клімат, створити сприятливі умови для розвитку їхнього пізнавального потенціалу та формування здорових звичок.

Учні початкових класів все більше здатні до наслідування; значної ролі набуває оцінка й самооцінка дій і вчинків, взаємо- та самоконтроль у поведінці й діяльності, що вимагає від учителів початкової школи докладання певних зусиль під час організації навчально-виховної діяльності. Адже, якщо не враховувати ці зміни нервової системи молодших школярів, то це може призвести до загрози виникнення неврозу, причинами якого найчастіше є зміна діяльності й режиму, тобто перехід від дошкільного закладу освіти до школи; труднощі у спілкуванні; проблеми взаємовідносин із учителем; страх отримати погану оцінку; проблеми, що пов'язані з сімейними обставинами тощо [2].

Слід зазначити, що перехід до систематичного навчання висуває високі вимоги до розумової працездатності дітей, яка у молодших школярів ще нестійка, стійкість до втоми низька, вимагає певних зусиль для правильного виконання навчальної діяльності. З цим пов'язана певна психічна напруга у дітей молодшого шкільного віку. Без урахування вікових особливостей розвитку молодших школярів неможливо побудувати виховний процес, який не завдасть шкоди, нормальному, психічному та соціальному здоров'ю. Нервова система молодшого школяра також зазнає сильних змін у період вступу до школи. Вона набуває пластичності; зростає роль другої сигнальної системи; швидше утворюються тимчасові нервові зв'язки, виробляються нові дії, зміцнюються динамічні стереотипи.

Формування культури здоров'я в учнів з інтелектуальними порушеннями шкіл може ускладнюватися і особливостями вищої нервової діяльності, зокрема, такими як слабкість процесів збудження та гальмування, недорозвиток другої сигнальної системи, інертність нервових процесів, зниження пізнавальної діяльності. Недорозвиток психіки дітей призводить до переважання органічних потреб над духовними, закріплення в поведінці примітивних потреб і потягів. Все це, звичайно, негативно впливає на спосіб їхнього життя [4].

Один із головних етапів формування культури здоров'я учнів початкових класів з інтелектуальними порушеннями - це вивчення основ здорового способу життя, зокрема правильного харчування та фізичної активності. При цьому важливо враховувати, що не всі учні можуть здійснювати фізичну активність в тому ж обсязі, що й інші діти. Тому вчителі повинні створювати індивідуальні плани, які враховують можливості кожного учня. Для формування культури здоров'я учнів з інтелектуальними порушеннями також важливо проводити спеціальні заняття з гігієни, на яких діти будуть навчатися важливих навичок, таких як правильне миття рук, чистка зубів, здоровий сон та відпочинок. Доцільно використовувати ігрові форми, щоб залучити дітей та зробити процес навчання більш ефективним та цікавим.

Формування культури здоров'я учнів початкових класів є однією із пріоритетних напрямів освітньої системи. Проте, під час роботи з учнями з інтелектуальними порушеннями, процес формування культури здоров'я може мати свої особливості. Учні з інтелектуальними особливостями можуть мати різні рівні розвитку та можливості сприйняття інформації. Це може вплинути на ефективність їхнього включення в процес формування культури здоров'я. Крім того, вони можуть відчувати труднощі у розумінні значущості здоров'я та не усвідомлювати важливість здорового способу життя.

Рівень здоров'я учнів із інтелектуальними порушеннями досить низький. У таких школярів спостерігаються не тільки інтелектуальні проблеми, але й порушення опорно-рухового апарату, низька опірність організму різним вірусам та інфекційним захворюванням. Згідно з дослідженнями, учні з інтелектуальними порушеннями мають вищий ризик розвитку фізичних та психічних проблем, таких як ожиріння, серцево-судинні захворювання, діабет, депресія та

тривожність. Одним із факторів, які впливають на ці проблеми, є недостатня фізична активність [1].

У зв'язку з цим, важливо забезпечити можливості для фізичної активності серед учнів із інтелектуальними порушеннями. Це може включати адаптовані програми фізичної активності, спеціально розроблені для цієї групи учнів, які відповідають їх здоровим можливостям. Крім того, важливо забезпечити правильне харчування для учнів із інтелектуальними порушеннями. Забезпечення правильного харчування та здорового способу життя може позитивно підвищити рівень здоров'я учнів.

Внаслідок інтелектуального недорозвинення такі діти часто підпадають під негативний вплив; вони схильні до дезадаптивної поведінки, шкідливих звичок, вживання наркотиків. За результатами досліджень, значна кількість учнів допоміжних шкіл має обтяжену спадковість; значна категорія дітей проживала в неповних і неблагополучних сім'ях, де дорослі пили, курили тощо [3].

Культура здоров'я має важливе значення для всіх дітей, включаючи учнів початкових класів з інтелектуальними порушеннями. Однак формування культури здоров'я у дітей потребує особливого підходу та уваги з боку педагогів, батьків та шкільної спільноти. Особливості процесу формування культури здоров'я учнів початкових класів з інтелектуальними порушеннями та роль, яку відіграють різні сторони у цьому процесі. Педагогічний процес включає створення умов, які сприяють формуванню і зміцненню здоров'я учнів з інтелектуальними порушеннями.

Формування культури здоров'я учнів початкових класів з інтелектуальними порушеннями вимагає особливого підходу, що враховує їх специфічні потреби та можливості. Процес формування культури здоров'я учнів початкових класів з інтелектуальними порушеннями має свої особливості, які варто враховувати педагогам та батькам.

Індивідуальний підхід. Кожний учень з інтелектуальними порушеннями має свої особливості, тому педагоги та батьки мають враховувати їх індивідуальні потреби та можливості при формуванні культури здоров'я. Наприклад, якщо учень має обмежену фізичну активність, то його програма занять фізичною культурою має бути складена з урахуванням цих обмежень.

Застосування позитивного підходу. Позитивне ставлення педагогів та батьків до учнів з інтелектуальними порушеннями може допомогти їм більше займатися здоровим способом життя. Замість того, щоб вказувати на їх недоліки, слід заохочувати їх до активності та підтримувати їхні зусилля.

Використання доступної техніки та обладнання. Учні з інтелектуальними порушеннями можуть потребувати спеціальних засобів та обладнання для здійснення фізичних вправ та інших видів діяльності. Педагоги та батьки повинні забезпечувати їх доступність для учнів.

Розвиток соціальних навичок. Учні з інтелектуальними порушеннями можуть мати проблеми зі соціальною адаптацією та спілкуванням з оточуючими. Формування культури здоров'я повинно включати розвиток соціальних навичок, що допоможе учням з інтелектуальними порушеннями стати активними членами.

Формуючи культуру здоров'я у школярів з інтелектуальними порушеннями, слід враховувати й те, що нерозвинена і неповноцінна пізнавальна діяльність цих дітей часто супроводжується емоційною та духовною незрілістю, довірливістю, схильністю до навіювання [3].

Все це призводить до того, що учні часто потрапляють під вплив іншої особистості. Вчені довели, що невпевненість у собі сприяє виникненню у цих дітей почуття залежності, звички виконувати чужі забаганки, незважаючи на власні бажання та почуття. Невміння самостійно знайти вихід зі складної ситуації, нерозуміння з боку оточуючих, загострення конфліктів у родині зближують дитину з кримінальним середовищем, аморальними та антигромадськими діями, вживанням наркотиків [5].

У цьому випадку важливо використовувати методи навчання, що відповідають рівню розвитку кожної дитини. Наприклад, використовуючи ігрові технології, візуальні засоби або використовуючи практичні приклади, що допоможуть дітям легше засвоювати інформацію про здоров'я. Також важливо забезпечити можливість повторення та закріплення знань з здоров'я, наприклад, за допомогою повторень, практичних вправ або інтерактивних ігор. Крім того, слід враховувати особливості комунікації з дітьми з інтелектуальними порушеннями. Важливо використовувати доступну та зрозумілу мову, уникати складних та абстрактних понять, а також давати можливість дітям вільно висловлюватися та взаємодіяти з оточуючими.

Остаточно, формування культури здоров'я у школярів з інтелектуальними порушеннями потребує врахування особливостей їх пізнавальної діяльності та комунікації. Для цього важливо використовувати методи та підходи, що відповідають їхньому рівню розвитку та здібностям, а також забезпечити можливість повторення та закріплення знань про здоров'я. При формуванні здорового способу життя у дітей з інтелектуальними порушеннями слід враховувати як об'єктивні закономірності їхнього розвитку, так і суб'єктивні фактори, що на цей розвиток впливають [4].

Опрацювання матеріалу свідчить, що однією зі складових здорового способу життя є відповідна мотиваційна сфера дітей, спрямована на збереження та зміцнення власного здоров'я. Ця мотиваційна спрямованість повинна стати домінуючою, визначаючи поведінку дітей, їх бажання вести здоровий спосіб життя.

Висновки. Таким чином, формування культури здоров'я учнів початкових класів з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціального закладу освіти вимагає врахування як об'єктивних закономірностей їхнього розвитку, так і суб'єктивних факторів, що на нього впливають. Особливості цієї категорії учнів, такі як обмежена когнітивна здатність, різні темпи навчання та потреба у конкретності та візуальних засобах, мають бути враховані при розробці програм та методик формування культури здоров'я. Для реалізації зазначеного процесу важливо створити підтримуюче середовище, яке заохочуватиме і підтримуватиме здоровий спосіб життя учнів. Правильний підхід до формування культури здоров'я з раннього віку дозволяє учням набути фундаментальних знань та навичок, які будуть корисні їм протягом усього життя.

Перспектива дослідження. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в удосконаленні методик та підходів, що використовуються для формування культури здоров'я учнів з інтелектуальними порушеннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Башавець Н.А. Культура здоров'язбереження у питаннях та відповідях. О. : ОІФ УДУФМТ, 2010. 271 с.
2. Вільчковський Е. С., Денисенко Н. Ф. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2008. 128 с.
3. Грицай Ю.О. Використання здоров'язберігаючих технологій в навчальній діяльності школярів : навчальний посібник. Миколаїв, 2012. 181 с.

4. Компанієць Ю.А. Духовна та фізична культура людини. МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ; [Відп. ред. канд. філос. наук, доц. О. М. Єременко]. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2007. 256 с.

5. Свириденко С. О. Формування культури здоров'я дитини в сім'ї як чинник соціальної компетентності. *Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство* : наук.-метод. збірн. К. : Контекст, 2000. С. 135–139.

Олег МАРУСИЧ

вчитель трудового навчання
Комунальний заклад
«Прилуцька спеціальна школа»
Чернігівської обласної ради

РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ У ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ НА УРОКАХ СТОЛЯРНОЇ СПРАВИ

У статті наголошено на важливості розвитку самостійності в учнів з порушеннями інтелекту на уроках трудового навчання у цілому, та заняттях із столярної справи зокрема. Здійснено аналіз науково-методичних досліджень з педагогічної проблеми. Визначено напрямки формування самостійності у школярів означеної категорії (складання словесного звіту про виконану роботу та вербалізація плану майбутньої роботи; формування уміння складати план; виконання завдання за зразком і технічним малюнком). Вказано умови успішної роботи з формування самостійності в учнів з інтелектуальними порушеннями на уроках столярної справи.

Ключові слова: учні з порушеннями інтелекту, уроки столярної справи, розвиток самостійності.

Oleh Marusych. Development of independence in schoolchildren with intellectual disabilities in carpentry lessons

The article emphasizes the importance of the development of independence in students with intellectual disabilities in labor training lessons in general, and carpentry classes in particular. An analysis of scientific and methodological research on the pedagogical problem was carried out. Directions for the formation of independence among schoolchildren of the specified category are determined (compilation of a verbal report on the completed work and verbalization of the plan for future work; formation of the ability to make a plan; performance of the task according to the sample and technical drawing). The conditions for successful work on the formation of independence in students with intellectual disabilities in carpentry lessons are indicated.

Keywords: students with intellectual disabilities, carpentry lessons, development of independence.

Постановка проблеми. У сучасних економічних умовах роль трудового навчання та розвитку школярів з інтелектуальними порушеннями набуває особливо важливого значення у зв'язку з труднощами їхньої соціалізації та адаптації у суспільстві.